

Fejlettebb gazdálkodási forma bizonyos adminisztrációs többletet is von sokszor maga után. Így szükséges a vadgazdasági üzemterv készítése is. Ez tartalmazná az erdészet leírását vadgazdálkodási, vadászati szempontból. Melléklete egy üzemtervi térkép, amelyen fel vannak tüntetve a leírásban szereplő objektumok, vadászterületi és rezervátumi határok stb. Kell egy segédterkép is, amely az erdészet erdőgazdálkodási terveit mutatja 3 éves távlatban színkülönítéssel. Ez folyamatosan vezetve (a lejárt év után egy újabb évet ismét berajzolunk) lehetővé teszi a vadgazdasági létesítményeknek időben való megszüntetését, illetve áthelyezését az erdőgazdálkodás érdekeinek megfelelően. Szükséges egy községhatárokra, kerületekre lebontott (az előbbieken már említett) fajstatisztika is a vadeltartóképeség kiszámításához. Az üzemtervek érvényessége nem esik egybe a bérleti szerződések időtartamával. A tíz év alatt változhatnak a vadászársaságok, a vadászterületek határai, így a vadgazdálkodási egységekre újra meg kell szabni a fenntartható törzsállomány mértékét.

Az üzemterv foglalná magába az 5 éves lelövési tervet a vadfajokra a kezdő év állományszámának megfelelően apasztó vagy fejlesztő jelleggel. Az üzemterv 5 éves revíziója alkalmából készülne a második 5 éves lelövési terv. Tartalmazna nyilvántartást az éves lelövések, elhullások stb. bejegyzésére. Szükség lenne továbbá olyan nyomtatványra, amelyben az elejtett vad adatai, elejtője nevét, az elejtés helyét stb. vezetni lehetne. Bejegyzésre kerülhetne a duvadelejtés, a vadászati szempontból érdekes madarak érkezése, vonulása stb.

A vadgazdálkodási üzemtervet az erdőrendezők készítik. Ennek előírásainak betartását (az erdőgazdasági tervadatokat végrehajtásának ellenőrzéséhez hasonlóan) az erdőrendezési felügyelők ellenőriznek.

A Tolna megyei állami gazdaságok fásításai és erdőgazdálkodása*

SUBA JÁNOS

Az 1959. évben, az Állami Gazdaságok Főigazgatósága rendezésében ugyanezen a helyen (Fornádi Á. G.) hirdette meg Madas András az OT főosztályvezetője az állami gazdaságok konkrét fásítási programját. Az 1959—61. évi fásítások számszerű és tervszerű felfutása, az elmúlt 10 évi fásítások eredményességét összegező felülvizsgálat eredménye, s nem utolsósorban főhatóságunk helyszíni ellenőrzése alkalmával szerzett benyomása eredményezte ezen bemutató jellegű tapasztalatcsere megrendezését.

Az állami gazdaságok fásítási feladatait a hároméves és első ötéves terv is meghatározza, a további programbővítések pedig egyre nagyobb súlypont-áttételt jelentenek. A fejlődés, új eljárások bevezetése, általában mindig zökkenőkkel jár. A tudatosság hiánya, szükségszerűség, okszerűség fel nem ismerése első lépcsőben a kényszerűség, majd az izlelgetés, tapogatózás, ennek hatására a lelkesedés, és végül a tudatos, célszerű munka fázisait járja meg. Ezek az időszakok a fásítás történetében is fellelhetők.

Egészen 1955-ig a felülről irányított feladatok megfelelő anyagbázis és szakirányítás nélküli teljesítése okozta a helytelen fafajok alkalmazása, megválasztása, az ápolások hiánya mellett az értéktelen ámosásokat, legeltetett fiatalosokat, rontott, elűnt fásításokat.

A divatkorát élt fasorokról külön kell szólni. A fasorok telepítésére 1959-ig a területfélts nyomta rá a bélyegét. A fasorokra a legeltetés, gondozás hiánya, s legfőképpen a traktorok működése tette fel „kereszt” alakjában a koronát. Az 1959. évi

* Beszámoló a Tolnamegyei Állami Gazdaságok fásítási tapasztalatcserején. Fornádpusztá. 1961. május 30.

és azt követő időben a mezőgazdasági gépesítésben jelentkező szemlélet változása eredményezte a fásítható területek felszabadulását:

- a) kisméretű, alakatlan, kieső területeken,
- b) vizenyős, kotus területeken,
- c) rossz, mozgó homokokon.
- d) erodált, meredek oldalakon,
- e) hullámtéri területeken.

1960-ban már esztétikai, talajvédelmi, majd vadgazdálkodási téren is növekvő igények jelentkeznek (majorfásítások és erdősávok). A céltudatos munka szükségessé tette a szakirányítás biztosítását. Súlyponti gazdaságok erdészeti képzettségű szakembert alkalmaztak. Egyévi munkámat részben a kötelező eredményességi vizsgálat elvégzése, másrészt a múlt tanulságainak rendszerezése, rögzítése és értékelése képezte. Az erdőrendezés segítségével, üzemtervezéssel a jövőben remélhetőleg szabályos erdőgazdálkodás lesz biztosítható az Állami Gazdaságok területén.

Üzemviteli szempontból a szakirányítást 1961-ben 14 gazdaságban 8 erdészeti szakszeméllyel kívánjuk biztosítani.

1. táblázat

A Tolna megyei Á. G.-ok erdősültsége és fásításai számokban

Év	Gazdaságok területe, ha	Erdőterület ha	Fásítás területe, ha	Együtt, ha	Erdősültség %-a
1955., ill. alakulása	40 000	930	96	1026	2,5
1959.	40 000	900	529	1429	3,5
1960.	46 000	1036	821	1857	4,1
1961.	52 000	1260	1255	2515	5,0
1965 távlatiterve	52 000	1290	2910	4200	8,1

Feladatok 1965-ig:

Az 1959. évből származó erdőfelújítási hátralék (30 ha) felszámolása; 1962—65. években évi 410 ha-ral, összesen 1655 ha fásítás kivitelezése; 10% fásítási pótlás, évi 40 ha, összesen 165 ha.

A gazdaságok kívánatos erdősültségi %-át jelenleg 8%-ban határozták meg, további megfontolások 10—12%-ra mutatnak.

2. táblázat

Fásítás indokolása területek szerint	Erdősült és fásított	Tervezett fásítás, ha	Összesen ha	%
Kieső és major területek	390	105	495	1,0
Kotus és hullámtéri terület	150	140	290	0,6
Rossz homokok	160	120	280	0,6
Erozión területek	965	660	1625	3,0
Mezővédő fásítás	310	630	940	1,8
Eredeti erdőterület	540	30	570	1,1
Mindösszesen	2515	1655	4200	8,1

A fásítások területhódítása a mezőgazdaság oly részein történik, ahol a jövedelmezőség kultúrnövények termelésével nem biztosítható. Jövedelmezőbb tehát a fásítás, az erdőgazdálkodás és csak növeli a terület egység produktóját. A mezővédő fásítások 1,8%-os területfoglalása 75%-ban a nagy táblák kialakítása során megszűnő utak, valamint a megmaradó, pásztával egy oldalon ellátott utak felszabaduló másik oldalával biztosítható. Nem kétséges, hogy az erdőpászták a korszerű nagyüzemhez esztétikailag, talajvédelmi, vadtartó és védelmi szempontból, nem utolsósorban közvetlen fahozamukkal szervesen kapcsolódnak.

A gazdálkodás technológiájának, szervezetének változása részleteiben még óvatosságot követel a fásítások megtervezésében. A területek mozgásának megszűnése lehetővé teszi majd a távlati, fásítási tervek elkészítését is.

Az erdőgazdálkodás célja a „több, jobb és olcsóbb fa”, ezenbelül a nyárfa megtermesztése. Ezt a követelést a termelés profiljának megfelelően tesszük a magunkévá.

A terület megoszlása (gazdaságok özszerülete):

Sík és ártéri terület	8 000 ha
Homokhátak	4 000 ha
Dombvidék	40 000 ha
	<hr/>
	52 000 ha

3. táblázat

Fásítások nyárfatelepítésének aránya

Év	Összes fásítás ha	Összesből nyár, ha	%
1955.	96	6	6
1959.	433	116	22
1960.	292	147	50
1961.	430	225	52
Távlatban 1965...	1655	960	60

A gyorsan növő nemesnyarak telepítését az éves tervek 160 ha-os eróziós fásítási kötelezettsége korlátozza, így a tervezett, 60%-os arány a lehetőségek maximuma.

A „gyorsan” és „többet” követelő célkitűzésben az anyag, a munkaerő (ápolások), a népgazdaság pénzügyi lehetőségeihez igazodva állítottuk össze távlati tervünket.

4. táblázat

Fásítások költségei

Év	Ültetés		Ápolás		Összesen Ft/ha
	ha	Ft/ha	ha	Ft/ha	
1960-ig	821	5420	821	836	6256
1961-ig	430	3715	600	1230	4945
Terv 1965-ig	450	3650	900	1150	4800

1950-ig a költségek a kiselejtett fásítások ráfordításait is tartalmazzák. Az aránytalanul alacsony ápolási költségek az ápolások elhanyagolására, elmulasztására és nem az eredményes önköltségcsökkentésre utalnak.

Az egységre eső költségek csökkentésére ültetésnél a nyárcsemete arányának növelése, csemeteneveléssel a kiküszöbölendő szállítások csökkentése, ápolásnál a gépésítésre való áttérés, növényvédőszeres használata és köztreshasználat ad lehetőséget.

5. táblázat

Megnevezés	Ültetés Ft/ha	(tény) %	Ápolás Ft/ha	(terv) %	Együtt Ft/ha	%
Anyag	1275	34	35	3	1310	26
Munkabér	1183	32	867	70	2050	42
Közteher 8%	103	2	68	6	171	3
Segédüzem	805	22	45	3	850	17
Összes közvetlen	3366	90	1015	82	4381	88
Rezszi 21%	244	7	180	15	424	9
Bruttó ktg.	3610	97	1195	97	4805	97
Haszon 3%	105	3	35	3	140	3
Mindösszesen	3715	100	1230	100	4945	100

A fásítások összetételét, eredményét az elmúlt időszakban (1959-ig) az alábbi tényezők befolyásolták:

1. anyagihiány, meg nem felelő anyag;
2. szakértelem, szakszemélyzet hiánya;
3. hozzáállás kérdése;

4. mezőgazdasági munkák kampány-idényszerűsége.

Jövőben is befolyásolják:

- gazdaságossági kérdések;
- üzemi lehetőségek és szükségletek;
- őszi betakarítási munkák munkacsúcsa.

ad 1. Csemeteanyag biztosítását az 1959. évi rendelkezés szabályozta az erdőgazdaságokkal kötendő szerződések révén. Erdőgazdaságok részéről a minőségi követelmények mellőzése mellett mennyiségi hiányosságokkal teljesülnek a szerződések. A szerződést kötő gazdaságok akkori óvatos igénybejelentése — hitel bizonytalanság, távlati terv hiánya — is akadályozója a csemeteellátottságnak.

Délsomogyi és Hajdúsági Állami Erdőgazdaságok elismerésre méltóan siettek segítségünkre anyagihiányunk fedezésében, ugyanakkor a Dunaártéri Eg. is 100%-osan teljesítette mennyiségben igényünket.

1961. évi csemetebiztosítás:

Saját nevelés	400 ezer db	15%
Eg-tól megyén belül	600 ezer db	23%
Szomszéd megyéből	1100 ezer db	39%
250 km-nél távolabbról	600 ezer db	23%
	2700 ezer db	100%

Az ültetési anyagok minőségi hibáinak kiküszöbölése, az ültetések időbeni anyagbiztosítása és a termelés (fásítás) biztonságának megteremtése érdekében szükségleteinkből alábbiak megtermelését tűztük célul:

6. táblázat

Megnevezés	Évi szükséglet ezer db	T e r m e l é s	
		1961. évben ezer db	1962—65. év ezer db
Óriásnyár	700	600	1000
Fehérfűz.	50	40	50
Akác	700	600	700
Tölgy, cser	150	—	100
K. h. e. juhar	120	—	—
Hárs, gyertyán	50	—	—
Vadgyümölcs	30	—	—
Egyéb	150	—	50

Saját csemetetermelés bázisai:

1960. év 6,00 ha 600 ezer akáccsemete
1,00 „ 40 ezer fehérfűzcesemete
7 ha

1961. év 11,50 ha 600 ezer ONy csemete
1,00 „ 120 ezer akáccsemete
3,50 „ 260 ezer ONy csemete
16 ha 1240 ezer csemete

A csemetetermelés költsége már az 1960. évben pozitív eredményt mutatott.

A távlatokban felhasználandó anyagok felsorolásából látható, hogy fásításaink struktúráján is változtatni kívánunk.

Jelenlegi gyakorlat

Erdősávok:

Szélességük 16—26 méter.

Szélső sor mindkét oldalon 0,50 tótáv. cserje

2. sor mindkét oldalon 1,00 tótáv. töltelékfa,

közben 2×2, 3×1,5 hálózatban nemesnyár,

3—5—7 sor pásztaszélességtől függően.

Zárt erdők:

a) 2—3 ha elegyetlenül fenyő, akác, nyár, fenyő,

pótlása juharral, vörös tölgyteljével történik.

Akác pótlása fehérsnyár, nemesnyár.

- b) 2—3 ha-nál nagyobb telepítésben az akác, fenyő, sávosan elegyített juharral, celtisszel, szillel, kőrissel, tölgyel.
c) Elegyetlen nemesnyárasok.

Az erdősávokban az 1961. évben anyagihiány miatt a nyárfák sorközeibe töltelék nem került. Az ápolások (köztes) megszűnése után árnytűrő cserjeszint telepítését tervezzük.

Ápolásokban az egyszálra metszés után

- a) 2 vagy 3-szori sorkapálás + gépi vagy fogatos sorművelés.
b) 1—2-szeri sorkapálás + kaszálás,
c) tányérozás + kaszálás,
d) csak kaszálás,
e) köztes művelés módozatait használjuk.

Köztesek tekintetében mind üzemi, mind magánhasználatra a kukoricát szorgalmazzuk. A csemete sorában vetést nem engedélyezünk. A hibridkukorica övezeteiben izolációs követelmények esetében kivételesen engedélyezhető a burgonya, a csemetétől 70 cm tőtávolsággal. Javasolt köztes növény: kukorica, guggos bab, konyhakertiek. Tiltott köztes: tők, futóbab, burgonya.

A következőkben a cserjeszint és a második koronaszint kialakítására törekszünk, főleg a vadtenyésztésben is érdekelt területeken az erdősávokban és zárt erdőkben egyaránt. A nagy táblák kialakulása előbb-utóbb a vad életterét a csendeseket helyettesítő sávokba és erdőfoltokba helyezi át. Ezért kívánjuk a téli takarást, illetve ételment biztosító boróka, vadgyümölcs, rózsza, sparcium és orgona fajokat is telepíteni. Az elmondottak mellett is törekszünk a fásítások összetételében az egyszerűségekre. Kevés, de jól megválasztott fafaj a telepítés, főleg a későbbi ápolás (tisztítás, gyérités) során közelebb áll a felkészültségünkhöz.

A sikeres fásítás összetevői: a szakirányítás, az anyag, az ültetés, ápolás. Ezek adják az eredményt. Ennek képzelt összegében a tényezők egymást bizonyos fokig helyettesíthetik. Szakirányítás és megfelelő ápolási lehetőségek mellett az anyag mennyisége és az ültetési munka minősége rejt magában biztonsági tartalékokat. Az eredményességet sűrűbb ültetési hálózattal is biztosítjuk:

7. táblázat

Fafaj	db/ha	Hálózatok
Fenyők	14—15 000	1 × 0,70, 1 × 0,60, 1,50 × 0,40
Akác, hazai nyár	6— 7 000	1,5 × 1
Egyéb lomb	10—12 000	1 × 1, 1 × 0,80
Nemes-nyár	1— 2 500	3 × 3, 3 × 1,5, 3 × 2, 2 × 2

Fásításaink ápolásában már tisztítások és gyéritések is folynak, ezekben azonban nyomasztóan jelentkezik a szakmai irányítás szükségessége. Jelenleg ez a szervezési munkánk súlypontja.

A gazdaságok fakitermelésének alapja 1260 ha, azaz 2200 kh fásított terület. A gazdaságok a kikerülő fatömegeken felül faanyag vásárlásával fedezik igényüket.

A fásítási munkák, erdőhasználatok és ezek kezelése szempontjából az alábbi intézkedéseket fogantatosítottuk:

1. Fásítások költségvetését, elszámolását egységesen szabályoztuk.
2. Úrlapot rendszeresítettünk a fásítások mennyiségi tervezéséhez és leszámolásához.
3. Fásítások terveit üzemi térképen rögzítettük.
4. A fakitermelések hozamszabályozását 1 m³/kh-ban rögzítettük.
5. Véghasználatok tekintetében 32 ha felújítási hátralékot üzemi költségű feladatnak 1961. évre előírtunk.
6. Fakitermelés, csemetenovelés, fásítás és egyéb ágazati munkák szabványai bevezetését, termékárait és termelési utasításait egységes intézkedésben foglaltuk össze.

További feladatok:

1. Szakszemélyzet biztosítása, munkarend és szervezet kialakítása.
2. Ideiglenes erdőterképek és leírások elkészítése.
3. Üzemtervezés.
4. Speciális állami gazdasági vonatkozású fásítási kísérletek (erdősáv-típusok) beállítása.